
IZ DNEVNIKA AUSTRIJSKOG BRIGADIRA GABRIJELA RODIĆA U VEZI PLANIRANOG AUSTRIJSKOG POTHVATA PREMA CRNOJ GORI 1859. GODINE

Željko Karaula

The Vienna War Archive keeps the Journal of the Austrian General, baron Rodić (1812-1890). The journal recordings cover a continuous period of 32 years, from 29 March 1859 to 26 April 1890. One part of the Journal is related to the role which Rodić had regarding Montenegro under the entire Austrian foreign policy. In this paper there's a selection of parts of the Journal from 1859 which describe the policy of General Rodić (and General Đorđe Stratimirović) who worked according to the instructions coming from the Austrian imperial court on a conspiracy/project against the Montenegrin dynasty Petrović-Njegoš and Prince Danilo.

Kneževina Crne Gora je od 1815. godine dobila izravnu kopnenu granicu s Habsburškim carstvom u kontinuitetu nakon što je ona nakon pada Napoleona inkorporirala teritorij nekadašnje Dubrovačke republike (koju su francuske vlasti još 1808. ukinule) i ostale francuske teritorijalne stečevine. Granica je privremeno postojala i od 1797. do 1805. kada je Habsburški imperij zauzeo bivše mletačke posjede od Raba do Neuma i od Sutorine do Budve (mirom u Požunu 1805. austrijska strana bila je prisiljena odstupiti Francuskoj nekadašnje mletačke posjede u Dalmaciji i Boki Kotorskoj).¹ Ne znajući za dogovor Austrije i

¹ Živko, M. ANDRIJAŠEVIĆ, Šerbo, RASTODER, *Istorija Crne Gore*, Podgorica, 2006., 156.

Napoleona crnogorski mitropolit Petar I, čim je srušena Mletačka republika, zaposjeo je sa svojim trupama Budvu, ali samo privremeno, jer ju je uskoro morao predati austrijskim vlastima. Dugo su između dvije države trajali granični nesporazumi koji su bili rješeni u procesu razgraničenja između Crne Gore i Austrije, koji je završen 18. srpnja 1841. godine potpisivanjem posebnog protokola. Od tada granica se ustalila. Crna Gora je s Habsburškom državom graničila i s njenom pokrajinom, Dalmacijom, s kojom se upravljalo izravno iz Beča, a u kojoj je živjelo većinsko hrvatsko i manjinsko srpsko stanovništvo.

Glavni grad pokrajine Dalmacije nije se promijenio, kao i za mletačke i francuske uprave, ostao je to grad Zadar. U njemu je stolovao do 1850. godine najviši organ pokrajinske vlasti u Dalmaciji, Zemaljska vlada (Landesgubernium), a od 1850. vlada Namjesništvo koje je smatrano pokrajinskom vladom. Nju nije biralo neko predstavničko tijelo (poput Dalmatinskog sabora koji djeluje od 1861.) nego je ono imenovano administrativnim odlukama iz Beča. Na čelu Namjesništva nalazio se namjesnik (Staathalter), a njegovi pomoćnici bili su namjestveni potpredsjednik i razni savjetnici. Namjesništvo je imalo više odjela – za financije, tehničko-stručno i opće te je u njima radio značajan broj činovnika. Administrativno poslovanje vršilo se na njemačkom jeziku u komunikaciji sa središnjim organima u Beču, dok je talijanski jezik služio u kontaktima s raznim nadležstvima i ustanovama u pokrajini (talijanski je bio i službeni jezik u pokrajini Dalmaciji sve do 1912. kad je službeno uveden hrvatsko-srpski jezik). Pokrajina Dalmacija je za carski Beč, između ostalog, zbog trajnih težnji Beča i Monarhije u sudjelovanju riješavanja *Istočnog pitanja*, imala značajnu i veliku stratešku važnost. Naime, Dalmacija je graničila s Bosnom i Hercegovinom koja se nalazila pod suverenitetom turskog sultana, a imala je granicu i s prema, po bečkim agentima „nestabilnom Crnom

Gorom”.² Zbog toga su se znatne snage austrijske kopnene vojske nalazile u velikim vojarnama u gradovima Kninu, Sinju i Dubrovniku, a najveća koncentracija austrijske ratne flote bila je stacionirana u bokokotorskoj ratnoj luci.

U bečkom Ratnom arhivu čuva se *Dnevnik* austrijskog generala Gabrijela barona Rodića (1812.–1890.). Za vrijeme austro-francuskog rata 1859. godine Rodić je bio samostalni vojni zapovjednik i šef civilne uprave u Boki Kotorskoj, na koji je položaj imenovan 1. ožujka 1859., a dužnost je preuzeo 10. travnja iste godine. On je tada imao čin brigadira. Za uspješan rad na tom položaju dobio je orden Željezne krune i 8. ožujka 1860. i titulu barona. Čim je Rodić postao zapovjednik dubrovačkog i kotorskog okruga 1859. godine, počeo je voditi *Dnevnik*, koji je do kraja njegove službene karijere dosegao obim od nekoliko opsežnih tomova. U njima je ostavio dnevničke zapise, u neprekidnom nizu od 32 godine, od 29. ožujka 1859. pa do 26. travnja 1890. te više od tisuću stranica minucioznih zapisa zajedno s priložima o svojem službovanju u Dalmaciji u razdoblju 1859./62. i 1869./81., u prvom redu o svojoj vojnoj djelatnosti, naslovljenih „Feldzeugmeister Gabriel Freiherr von Rodich, Sechzehn Jahre in Dalmatien” (General topništva Gabrijel barun Rodić, Šesnaest godina u Dalmaciji). Zapisivanje je vršio na brzinu, skraćeno, šifrirano – očigledno tako da se u njemu drugi ne bi mogli snaći, ali da on sam može sve razumjeti. Usljed toga danas nije moguće mnogo čega iz ovoga *Dnevnika* ne samo pro-

² Vidi npr: Ivica PULJIĆ, „Putovanje cara Franje Josipa Dalmacijom i izbijanje ustanka u Donjoj Hercegovini”, u: *Dalmacija 1870-ih u svjetlu bečke politike i „istočnog pitanja”*, ur. Josip Vrandečić, Marko Trogrlić, Zadar, 2007., 91.–118. Austrija je nakon okupacije BiH 1878. nastojala izvršiti svoju vojnu penetraciju i dalje prema Istoku da bi proširila svoje imperijalne težnje. Vidi: Kasim ISOVIĆ, Austro-ugarsko zaposjedanje Novopazarskog Sandžaka 1879. godine, *Godišnjak istoriskog društva Bosne i Hercegovine*, 9., 1957., 109.-137.

čitati nego ni dešifrirati i razumjeti bez pomoći drugih izvora i literature.

U *Dnevniku* je Rodić pored podataka i dokumenata službenog, uglavnom vojničkog i političkog karaktera, zapisivao i druge podatke od manjeg značenja, uglavnom o sebi i o svome privatnom životu i radu. Prema *Dnevniku* on je u to vrijeme, stekao u dubrovačkom i u bokeljskom okrugu dosta poznanstava i uspostavio mnogo prijateljskih veza s uglednim obiteljima i osobama, od kojih naročito treba spomenuti njegovo prijateljstvo sa Stjepanom Mitrovim Ljubišom.³ Tijekom 1859. godine S. M.

³ Stjepan Mitrov-Ljubiša (Budva, 29. II. 1824. – Beč, 11. XI. 1878.), crnogorski političar i književnik. Potječe iz obitelji plemena Paštrovića. Samouk, posebno se izvještio u talijanskom jeziku, kojim se služio kao materinskim. Isprva u pisarskoj službi, od 1843. općinski bilježnik u Budvi, rano je ušao u politiku i brzo napredovao do visokih dužnosti. Bio je zastupnik u Dalmatinskome saboru (1861.) i od 1870. njegov predsjednik, kada je živio u Zadru, te zastupnik u Carevinskome vijeću u Beču. Prvi mu je objavljeni rad kratki geografsko-etnografski opis Paštrovića *Opštestvo paštrovsko u okružju kotorskom* (1845.), u kojem je donio mnoštvo povijesnih podataka o Paštrovićima te pučku predaju o plemenu, proširivši poslije opis na cijelu Boku (*Boka Kotorska*, 1870). U periodici je objavljivao razmjerno rijetko (nekrolog u povodu smrti Petra II. Petrovića Njegoša, kratki prijevodni ulomci Horacija, Dantea i Ariosta u epskome desetercu), a prvo mu je važnije književno djelo spjev »na narodnu« *Boj na Visu* (1866.). Priredio je prvo latiničko izdanje Gorskoga vijenca (1868), s opsežnim komentarima. Istodobno je objavio pripovijest *Šćepan Mali*, koja se tematski podudara s Njegoševim spjevom *Lažni car Šćepan Mali*. Zbirkama *Pripovijesti crnogorske i primorske* (1875) i *Pričanja Vuka Dojčevića* (posmrtno, 1879), u puku glasovita mudraca i kazivača, smještenima tematski u kasno XV. stoljeće, postao je najistaknutiji crnogorski prozaik tzv. folklorloga realizma. Osobito često tematizirao je stariju povijest, uspjelo prikazavši specifičnosti crnogorskoga srednjega vijeka (*Kanjoš Macedonović* (1870.). Pripovijetke *Prodaja Patrijare Brkića* (1870.) i *Gorde, ili kako Crnogorka ljubi* (1877.) smještene su u XVIII. stoljeće, u raz-

Ljubiša mu je pomagao pri organiziranju narodne vojske u Boki radi obrane od eventualnog iskrcavanja francuske flote u zaljevu i od invazije Crnogoraca na austrijsko područje. U tome organiziranju Rodiću je, pored S. M. Ljubiše, pružio znatnu pomoć i dalmatinski pravoslavni episkop sa svojim parohijalnim sveštenstvom.⁴ Kasnije je baron Rodić postao guverner Dalmacije.⁵

Gabrijel Rodić rođen je u Vrginmostu 13. prosinca 1812. godine, a ponikao je u okruženju Prve banske graničarske pukovnije. Školovao se u vojnom učilištu u Grazu. Prava vojna iskušanja uslijedila su za Rodića tek u revoluciji 1848./49. godine kad je bio priključen stožeru hrvatskog bana Josipa Jelačića, sudjelovao u ustroju obrane Hrvatske i bio promaknut u čin satnika. Rodić je u tim turbulentnim vremenima sudjelovao u ratu protiv Mađarske 1848.–49., pri čemu se posebno istaknuo u bitkama kraj Pákozda i Hegyesa pa je promaknut u čin bojnika. Teške borbe protiv Mađara okončane su ipak tek ruskom intervencijom kad je mađarska pobuna konačno slomljena. Godine 1849. imenovan je osobnim banovim krilnim pobočnikom (adlatusom) te je po potrebi zamjenjivao bana. S njim u Beču sudjelovao je u izradbi novoga krajiškog ustava. Plemstvo je dobio 1850., a 1851. postao je pukovnikom. Nakon šestogodišnjeg boravka u Transilvaniji 1859. imenovan je general-bojnikom i brigadirom u Dubrovniku, potom pak u Kotoru.

doblje nagovještaja nacionalnoga buđenja. <http://www.enciklopedija.hr/natuk-nica.aspx?id=37756> (2. VII. 2017.)

⁴ Vuk, STEFANOVIĆ-KARADŽIĆ, *Vukova prepiska*, VII., Beograd, 1913., 339.-360.

⁵ Najdetaljnije o Rodićevoj biografiji vidi u recentnom djelu u: Marko, TROGRLIĆ, *Dostojan vojnik Jelačića bana. Autobiografski zapisi dalmatinskog namjesnika Gabrijela Rodića*, Zagreb – Split, 2017. Ovdje vidi i detaljnu bibliografiju o Rodićevu djelovanju. Vidi i: *Biographische Lexikon des Kaiserthums Oesterreichs*. Bd 26. S. 220.–223.

Istraživanjima u bečkom Ratnom arhivu imao sam prilike da proučavam opsežne Rodićeve dnevnike u vezi pitanja Crne Gore u ratu 1859. kada je Austrija zaratila protiv Pijemonta i Francuske. Postupnim dešifriranjem tih dnevnika u 1859. godini upadljivo se vidi politika generala Rodića (i generala Đorđa Stratimirovića) koji po uputama carskog dvora rade na uroti/pothvatu protiv crnogorske dinastije Petrović-Njegoš, odnosno kneza Danila. Umjesto njega na crnogorsko prijestolje trebao je doći Đorđije Savov Petrović-Njegoš (1800.-1868.), koji je, s drugim političkim emigrantima iz Crne Gore, tada živio u Zadru kao austrijski umirovljenik.

Radilo se uglavnom o tome da se Crna Gora te 1859. godine ne pridruži ratu protiv Austrije na strani Francuske. Osim toga, *Dnevnik* otkriva i zanimljive zapise generala Rodića o ubojstvu kneza Danila 1. kolovoza 1860. godine u Kotoru. *Dnevnik* je uglavnom pisan njemačkim jezikom, ali na ponekim mjestima (vjerojatno zbog konspiracije) autor se služio i hrvatskim, pa čak i mađarskim jezikom u hrvatskoj transkripciji. Iako je takav *Dnevnik* svakako nezahvalna i teška materija za istraživanje, mislim da će se pomoću nje znatno usložniti i upotpuniti slika o Rodićevom djelovanju u Dalmaciji, ali i u Crnoj Gori, uglavnom iz vojno-špijunskog rakursa.

U svojoj daljnjoj vojnoj karijeri u austrijsko-pruskom ratu 1866. godine Rodić je zapovijedao V. korpusom u drugoj bitki kraj Custozze te je odlikovan Viteškim križem Reda Marije Terezije i promaknut u čin podmaršala. Iako je u toj bitci talijanska vojska poražena i povukla se sa bojišta, pruska vojska je pobjedom nad austrijskom vojskom kod Sadowe iste godine završila taj rat i pridonijela habsburškom gubitku Venecije. Rodićeva karijera se nastavila kad je krajem 1869. imenovan tajnim savjetnikom i vojnim guvernerom Dalmacije, da bi službeno dalmatinskim namjesnikom bio imenovan 22. kolovoza 1870. godine. Najviše su njegove zasluge u suzbijanju i primiri-

vanju prvog Krivošijskog ustanka (1869.), koji je izbio jer su se gorštaci iz Krivošija (kraški planinski kraj iznad Risna i Herceg Novog, na tromeđi Hercegovine, Dalmacije i Crne Gore) pobunili protiv novog Zakona o obrambenoj sili (Landwehrgesetz) smatrajući da su uvođenjem domobranstva egzistencijalno ugroženi budući da su svoj kruh uglavnom tražili odlaskom u Odesu, Konstantinopol ili Ameriku, gdje su radili nekoliko godina te se vraćali kući i zasnivali obitelji. Pobuna se znatno proširila pa je strateški austrijski položaj u Boki postao ozbiljno ugrožen, a i europski prestiž i ugled tek stvorene Dvojne Monarhije narušen. Rodićeve zapise o tim događajima treba usporediti s drugim izvorima, jer je očito da je Rodić malo pre naglasio svoj uspjeh po tom pitanju, posebno tijekom pregovora s pobunjenicima, jer drugi izvori govore o znatno „skrušenijem” generalovom nastupu koji se poziva u svrhu primirivanja ustanka i na „zajedničko im srpstvo i pravoslavlje”.⁶ U tom razdoblju Rodić na mjestu namjesnika Dalmacije u zapovjednom stožeru austro-ugarske vojske sudjeluje u okupaciji Bosne i Hercegovine 1878. godine. Namjesnik Dalmacije ostao je do 1881., kada je bio iznenada 13. studenog 1881. umirovljen, što Rodić u svojim zapisima smatra nepravednom odlukom.

U unutrašnjoj dalmatinskoj politici za vrijeme namjesništva Rodić je neskriveno podupirao narodnjake te pridonio njihovoj pobjedi nad autonomašima, a njegova uloga u otkrivanju ekonomskih malverzacija u poslovanju Splitske općine pod načelništvom Ante Bajamontija utrla je put narodnjačkoj pobjedi u Splitu 1880. godine. No, iako je imao simpatije za narodnjaštvo, Rodić je ipak provodio politiku austrijskog centra, te je narasli narodnjački pokret obuzdavao nacionalnom podjelom i političkim frakcijama, posebno preko svoga osobnog i političkog pri-

⁶ Vidi i: Ferdo HAUPTMANN, General Rodić i politika austrijske vlade u Krivošijskom ustanku 1869/70. (Uz dnevnike generala Gabrijela Rodića), *Godišnjak društva istoričara BiH* 13., 1962., 53.-93.

ateljja Stefana Mitrova Ljubiše i njegova „zemljaštva”. Iako je zemljaški pokus ubrzo neslavno propao, bio je pokrenut proces zaoštavanja hrvatsko-srpskih odnosa u Dalmaciji, koji je eskalirao u doba bosansko-hercegovačkog ustanka 1875.–1878. te će sve na kraju završiti izdvajanjem Srba iz redova Narodne stranke i osnivanjem Srpske stranke u Dalmaciji (1879.).

Smatrao sam da će Rodićeva svjedočanstva o pripremanom pothvatu u lipnju 1859. protiv Crne Gore i njenog vladajućeg knjaza Danila biti od naročite važnosti (posebice što je atentat na Danila 12. kolovoza 1860. uspio uz pomoć austrijskih tajnih službi), pa sam iz toga *Dnevnika* ispisao sve ono što mi se činilo da ima neke veze sa ovim pothvatom, što nadasve pokazuje kontinuiranu težnju Austrije da se knjaz Danilo ukloni sa svoga položaja i na njegovo mjesto dođe neko naklonjeniji i poslušniji prema politici i interesima Austrije. Međutim, nisam imao sreće da to sve sigurno pročitam i dešifriram zbog nečitljivosti, zamrljanosti i razlivanja mastila te poroznosti papira i drugih smetnji, koje su nastale tokom dugog vremena od skoro 160 godina. U bilješkama na kraju ispisa iz *Dnevnika* pokušao sam da objašnjem neke skraćnice i šifre, a neke – po mom mišljenju manje važne – ostavio sam bez ikakvog objašnjenja. Na mjesto onih riječi i znakova, koje nisam mogao pročitati sa sigurnošću stavio sam točkice.

U detaljnija objašnjavanja teksta *Dnevnika* nisam se upuštao, jer sam sebi postavio zadatak da se ograničim na prikazivanje rada i uloge generala Rodića i Đorđa Stratimirovića u ovom neuspjelom pothvatu austrijskog dvora i vrhovne vojne uprave, pa sam se ograničio na ono što je u neposrednoj vezi s ovom temom. Inače ovaj *Dnevnik* sadrži mnogo dragocjene građe, koja se odnosi na odnose između Austrije i Crne Gore. Tako su naročito zanimljivi zapisi, koji se odnose na ubistvo knjaza Danila u Kotoru 1. kolovoza 1860. godine, te će i njih valjati iskoristiti u jednom posebnom radu.

Ispisi iz Dnevnika generala Gabrijela Rodića

2. IV. 1859. Gesuche Dojmi,⁷ – Weiss nichts von den Ragusaner. Nachrichten über Insurrektion der Zubzi. Fürst⁸ soll geäußert haben, wenn die Franzosen ihm die Bocche nicht versprechen, werde er nichts unternehmen; sie hatten schon einmal die Truppen um diesen Preis unterstützt, ohne was davor zu haben, wollten also ein zweitesmal nicht aufsitzen, - dass die Kanonen um Montenegro vorbereitet, soll nicht der Fall sein. Fürst soll bedauern dass er seine Leute nicht bei den Fortifikationsarbeiten, dass sie sich was verdienen.

⁷ Dojmi, okružni kapetan u Kotoru. Kapetan Dojmi često je sudjelovao kao predstavnik austrijske strane u pregovorima sa crnogorskim zvaničnicima, često radi „lokalne pacifikacije” kada je dolazilo do graničnih sukoba Crnogoraca s Albancima ili prema tada turskoj Hercegovini gdje su se događali ustanci protiv Turaka. Većinom su hercegovački ustanici bili pod kontrolom vlasti u Crnoj Gori. Vidi: *Godišnjak društva istoričara BiH*, 1962., 159., Živko, M. ANDRIJAŠEVIĆ, Šerbo, RASTODER, *Istorija Crne Gore*, 2006., Podgorica, 189.

⁸ Danilo I Petrović Njegoš (Njeguši, 6. VI. 1826. – Kotor, 13. VIII. 1860.) vladar (knjaz) Knjaževine Crne Gore. Danilo Petrović je vodio agresivnu politiku prema svojim vanjskim i unutarnjim neprijateljima. Tokom njegove vladavine, Crna Gora je postala sekularna država umjesto teokratije iz vremena vladika. Protiv Osmanlijskog carstva vodio je dva rata, a poslije drugog (bitka kod Grahova 1858.) su određene granice između Crne Gore i Osmanlija. Na unutrašnjem planu je refmirao Crnu Goru i postepeno slamao plemensku autonomiju. Knez Danilo je ubijen u atentatu 1860. koji je u osveti izvršio Todor Kadić iz plemena Bjelopavlića. Vidi vrlo nijansirani prikaz Danilove vladavine: Živko, M. ANDRIJAŠEVIĆ, „Sedam Petrovića”, *Matica*, jesen/zima 2012., 215.–270. Također u: *Istorijski leksikon Crne Gore*, Per-Ž, 5., 2006., Podgorica, 1002.–1006.

1. Juni 1859. In Cetinje ist die Nachricht dass Oesterreich Truppen an der österr. Grenze aufgestellt habe und dass Milosch⁹ in Angst /.../ Die Partei des Georgije Petrovich in Montenegro ist stark genug, erwartet von Moment zu Moment, dass Georgije und die übrigen Flüchtlinge sich an der Grenze zeigen werden. Diese Partei zählt Juro Plamenatz und Petar Stevanov Vukotić, Senatoren, in ihrer Mitte. Danilo hat im Senat gesprochen, wenn die Franzosen erscheinen, werde die italienische Besatzung der Bocche sich nicht Schla-gen. Damit tröstete er jene, welche einwendeten, dass die Befestigungen schwer zu nehmen sein werden.

3. Juni 1859. Telegramm nach Zara: Kundschaft, dass man in Montenegro auf die Ankunft des Georgie wartet, damit er sich zeige, um so gleich einen grossen Anhang für seinen Prätendenz zu finden.

⁹ Miloš Obrenović (Dobrinj kraj Užica, 7. III. 1780. - Beograd, 14. IX. 1860.), srpski knez. Seljačkoga podrijetla, osnivač srpske vladarske dinastije Obrenović. Sudionik I. srpskog ustanka (1804) i vođa II. srpskog ustanka (1815). U pregovorima s Osmanskim carstvom uspio je uz pomoć Rusije osigurati političku autonomiju Srbije unutar Carstva, postavši njezinim knezom. Vladao je despotski i krvavo se obračunavao s političkim protivnicima; među ostalim, dao je 1817. ubiti Karađorđa. Godine 1830. osigurao je Srbiji veću autonomiju, postavši nasljednim knezom. Vladao je krajnje samovoljno, a njegovi ljudi otvoreno su pljačkali i zloupotrebom položaja stjecali velika bogatstva (Miloš Obrenović imao je čak osobni monopol na najunosniju srpsku trgovinu – trgovinu stokom, posebice svinjama), zbog čega su izbijale bune. Godine 1838. bio je prisiljen prihvatiti Ustav (tzv. Turski ustav, jer je izdan kao sultanov hatišerif), kojim je dio vlasti bio prenesen na Državni savjet. Pošto ga nije uspio ukinuti, Miloš Obrenović je 1839. bio prisiljen abdicirati u korist sina Milana I. Obrenovića. Nakon povratka na vlast 1859. ponovno je vladao despotski te sustavno i smišljeno smanjivao udio muslimana i Turaka u stanovništvu. Vidi detaljnije: Dušan, BARANIN, *Veliki gospodar – Miloš Obrenović*, Beograd, 2010.

4. Juni 1859. /.../ Präs. Nr. 609. FMLt. Br. Nagy¹⁰ 3. Juni 1859. Ohne mein Zutun ist General Stratimirovich auf a. H. Befehl¹¹ hierher auf dem Weg, um die Bekannte Unternehmung zu leiten.¹² Kann die Sache so gefördert werden? Und in welchem Ansehen steht er bei unserer Bevölkerung und jenseits?

Telegrafiere nach Zara ad Präs, Nr. 609: Der Name bei der hiesigen Bevölkerung indifferent, jenseits beim Volk guten Klang; mit Danilo zerworfen. Gewisse Unternehmung sehr schnell und geheim abzutun, keinesfalls von Cattaro aus. *Alles* Aufsehen vermeiden, der Mame Stras:¹³ – sein Erscheinen hier aber schon

¹⁰ Feldmaršal-lajtnant Ladislav baron von Nagy vršio je tada, od 11. svibnja 1859., dužnost guvernera Dalmacije u Zadru umjesto barona Lazara Mamule, koji je bio pošao s vojskom na front u Italiju. Vidi: *Agramer Zeitung*, 34., br. 108., 12. V. 1859., 441.

¹¹ Po najvišoj zapovijedi (carevoj).

¹² Riječ je o potencijalnom svrgavanju knjaza Danila, na čije mjesto bi došao Đorđije Savov Petrović-Njogoš, koji je, s drugim političkim emigrantima iz Crne Gore, tada živio u Zadru kao austrijski umirovljenik. Đorđije Savov Njogoš (Njeguši, 1800. – Zadar, 1868.), potpredsjednik i predsjednik crnogorskog Senata. Vladika Petar I. ga je namjenio sebi za nasljednika i 1825. poslao u Rusiju na školovanje. Đorđije Savov nije želio da prihvati svećenički poziv i odrekao se crnogorskog trona. Završio je vojnu školu u Petrogradu nakon čega stupa u rusku vojsku. Vraća se u Crnu Goru 1835. i preuzima dužnost potpredsjednika Senata. Kasnije postaje prva ličnost među protivnicima Njogoševe vladavine. Za vrijeme knjaza Danila dolazi s njim u sukob i emigrira iz Crne Gore 1857. godine. Ostatak života provodi kao politički emigrant u Dalmaciji (Zadar). *Istorijski leksikon Crne Gore*, Per-Ž, 5., 2006., Podgorica, 1013.

¹³ U ovim bilješkama se ime generala Đorđa Stratimirovića piše skraćeno na više načina: S, St, Stra. Đorđe, Stratimirović (Novi Sad, 7. II.1822. - Beč, 15. XII. 1908), srpski političar i habsburški general. Nakon završetka vojno-inženjerske akademije u Beču služio kao časnik u Italiji (1841.–43.). Za mađarske revolucije bio je srpski izaslanik na ugarskom saboru u Bratislavi, predsjednik srpskoga Glavnog ustaničkog odbora (od V. 1848) i vrhovni zapo-

gar macht grossen politischen Lärm in der Welt, der die Absicht vereiltlen könnte, – deute auf Belgrad, Februar d. J.¹⁴ Bleibe bei meiner Ansicht Telegramm /.../¹⁵ und glaube, dass nichts zu unternehmen sei, ohne frühere Mitteilung des Planes hierher. Frage wichtig, – traut Georg¹⁶ auch dem Sendling¹⁷; das hier unbekannt.

6. Juni 1859. Telegramm, Zara 6. Juni. Präs. 62o. Graf Gr¹⁸ aus Verona 4. Juni. Die montenegrinischen Flüchtlinge sind nach Cattaro abzusenden und dem G: R:¹⁹ mit erforderlichen Geldmitteln zur Disposition zu geben. GM: – R:²⁰ hat hiebei mit allem Takte vorzugehen.

Bezüglich Telegr. Nr. 423/Ob. G – des eventuellen Sendlings indeferent, – von wo, wenn nicht von Cattaro ausgehen?

11. Juni 1859. Nr. 657. Präs. Nagy – Nočas 11 sati. Mašan

vjednik srpske ustaničke vojske (od 8. VI. 1848.) te je u odsutnosti patrijarha J. Rajačića predvodio otpor protiv mađarskih revolucionara u Vojvodini. Nakon sloma mađarske revolucije ponovno je stupio u habsburšku vojsku, a 1859. bio je imenovan generalom. Iste godine postao je generalnim konzulom u Palermu, potom zastupnikom u ugarskom saboru u Budimu (1865. i 1869.) te poslanikom na srpskim narodno-crkvenim saborima u Srijemskim Karlovcima. Kao dobrovoljac borio se u Srpsko-osmanskom ratu (1876.–77.). <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=58342> (7. VIII. 2017.). Vidi također: Đorđe, STRATIMIROVIĆ, *Uspomene generala Đorđa Stratimirovića*, Beč – Zagreb – Lajpcig, 1913.

¹⁴ Stratimirović je u tajnoj misiji javno boravio u Beogradu u veljači 1859., uoči povratka na vlast kneza Miloša Obrenovića.

¹⁵ Ovdje je autor zaboravio da ubilježi broj telegrama.

¹⁶ Odnosi se na Đorđija Petrovića-Njegoša.

¹⁷ Pop Đuro Popović iz sela Građana u Riječkoj nahiji.

¹⁸ Grof Grüne je bio general-ađutant cara Franje Josipa I. U Veroni se nalazio zbog rata između Francuske i Austrije u Italiji.

¹⁹ Generalu Rodiću.

²⁰ Generalmajor Rodić.

Petr...ch,²¹ Mile Martino...ch,²² pop Đuro Pop...ich, Filip Wuk...ich, pop Tomo Jovanovich i Luka Markuschin Jov...ich u Porto Rose. G...²³ betežan²⁴ – to njegovi izbornici.²⁵ U ime Mašan u Roče,²⁶ ali gdje dozvati, Wuko Pero Radan...ch iz Erakovic,²⁷ – pop Harkov Bećir iz Runević – Pero Vuko Bogdanovi iz Kopita.²⁸ – U ime Martinović Luka Csukov Martinović iz Baica.

Savo G...ova u Czernicu 10 /.../. Prstom amo...²⁹ uzet iz

²¹ Mašan Petrović-Njgoš, brat Đorđa Petrovića. Mašan Petrović-Njgoš je 1857. optužen da je kovao zavjeru protiv knjaza Danila te je zbog toga emigrirao iz Crne Gore. *Istorijski leksikon Crne Gore*, Per-Ž, 5., 2006., Podgorica, 1014.–1015.

²² Bivši serdar cetinjski i senator crnogorski Milo Martinović, koji je zbog sudjelovanja u prvoj zavjeri protiv knjaza Danila (1853.) bio osuđen na vječno progonstvo zajedno s Njgoševim bratom, predsjednikom Senata Perom Tomovim i sa serdarom cuckim i senatorom Stefanom Perovićem Cucom. Oni su emigrirali 17. 11. 1853. u Kotor (Austrijsko carstvo). Pero Tomov uskoro je umro, ali su zavjernici nastavili rad, posebice jer su imali još suradnika u Crnoj Gori. Oni su iz inozemstva uspjeli da organiziraju niz afera i zavjera, pa i u konačnici uz pomoć austrijskih tajnih službi i atentat na knjaza Danila u Kotoru (koji je izvršio emigrant Todor Kadić), koji je tada ubijen. Ipak, krajni politički cilj oporbe, odnosno zavjernika, nije doveo do cilja, njihova preuzimanja vlasti u Crnoj Gori. Inače Stefan Perović Cuca (Cuca – Cetinje 1830. – Carigrad, 1857.), bio je značajni crnogorski pjesnik. ANDRIJAŠEVIĆ, RASTODER, n. dj., 201.

²³ Filip Savov.

²⁴ Beteg (mađ.) znači bolestan.

²⁵ Vjerovatno se hoće reći: Đorđe je bolestan, a to su - spomenute osobe □ njegovi izabranici.

²⁶ Vjerovatno: Rose.

²⁷ Erakovići je selo na Njegušima.

²⁸ Kopito je selo na Njegušima.

²⁹ Tekst originala nečitljiv. Vjerovatno je to bilješka u kojoj se htjelo reći da je nekom Savu G/ar/ov/u/ iz Crmnice isplaćeno 10 forinti iz Grüneove kase što je ovaj potvrdio otiskom prsta (zbog nepismenosti).

Grünnove kese i M – mu pružiti. Dolaz javiti, i što bi dogovor, svaki podpor savetom i munetom. Strat:³⁰ pošo 7-ga iz Carigrada,³¹ znači šta će tu, – prije ništa.

Odgovor: Munetu svu, zajam ne ide i nema, Grünnovea kesa slaba, neke falinge, pita se popravak.³²

12. Juni 1859. Früh nach Cumbor da čekam Eugeniu. Još nema Eugenie. FMLt. Nagy, Präs. Nr. 666 ad Telegr. 500/Op. erläutert die gestellten 4 Fragepunkte wegen des Sendlings.

Još nema Eugenie.³³ Erhalte Telegr. 668, Präs. dass Eugenie 11 Uhr vor M. bei Stetta del Morter aufgefahrem, 2,10 Mittags noch nicht flott, wird das weitere bald bekanntgeben.

Zu Telegr. Nr. 666 von gestern. Vom gewissen Fond, den zu beabsichtigten Zweck laut a: G:³⁴ bewilligung benützt werden darf, sind, wie D¹ noch über 60.000 vorhanden und disponibel.

Zara ad – 668 Eugen soeben von Morter nach Zara 8,41 ab, zurück, geht von hier sogleich nach Porto Rose, wo er morgen circa 5 Uhr nachmittag einzutreffen hofft, wenn kein Hinderniss: Zu Telegr. 666 von gestern.

14. Juni 1859. Morgens 5 Uhr trifft E.– ein, ich fahre mit D³⁵ u J³⁶ zu ihm und telegrafiere in Folge dessen: „– Dogovor uvod

³⁰ Stratimirović.

³¹ To, zbog konspiracije, mjesto Beča. Vidi: *Narodne novine* (25/1859, 136, 365) od 16. lipnja javile su da je Stratimirović, nakon što je imenovan za generalmajora, „već dne 6. t.m. otputovao u Zadar”. Isto to javlja i *Agramer Zeitung*, 34., 11. VI. 1859, 133.

³² Znači da treba poslati sav novac potreban za planirani pothvat jer je Grüneova kasa kod generala Rodića slaba, u njoj nešto nedostaje, pa joj je potreban „popravak”.

³³ Naziv nekog broda.

³⁴ Grüne.

³⁵ Dojmi, okružni kapetan u Kotoru.

³⁶ General Stjepan Jovanović. Stjepan, Jovanović (Pazarište kraj Otočca, 5. I. 1828. – Zadar, 8. XII. 1885.), austrijski feldmaršal. Vojnu karijeru započeo u austrijskom pješastvu (1842.); kao pukovnik i stožerni časnik (1865) sudje-

početka. Treba za poduzetje G...e³⁷ i sviju jer obšta radnja po ovom Orsagu³⁸ treba Glava, ako i betežna, vidjeti se mora, da vjeru pobudi i utvrđi. 5-6 dana najduže može stvar uleći, dakle ostale oma poslati, svakojako G...³⁹ Roba i oružje u sanduci. Nema za kupiti, a zairniti ne ide bez obzira. Kako tako. Što sreća al nesreća, ako ova zadnja, to mora ovdje ostati svakako. Odgovor bez istoga.⁴⁰ Je li St...ch⁴¹ tu? Nalog mu? Store dukata, drugo je teško nositi.

Ad Telegramm 515/Op von heute. Präs. Zara 680 FMLt Nagy. Positive Antwort erst bis morgen möglich. Strt:⁴² soll morgen eintreffen.

15. Juni 1859. Präs, Nr. 683. Zara FMLt Nagy. Die Verhandlung mit G⁴³ im Zuge. Ein Dampfer muss nach Zara weil dieses nicht ganz entblöst werden kann. Dies Antwort auf gestriges Telegramm 515/Op Fortsetzung.

16. Juni 1859. FMLt Nagy Präs. Nr. 691. Strat:⁴⁴ ist eben gekommen. Ist es nützlicher ihn mit Luisa (Luzia?)⁴⁵ sogleich

lovao u vojno-diplomatskim misijama pri Svetoj Stolici, Osmanskome Carstvu i u Crnoj Gori. Od 1871. bio je promaknut u čin general-bojnika, a 1875. dodijeljen mu je naslov baruna. Kao feldmaršal (1876) bio je zapovjednik 28. pješačke divizijske grupe, s kojom je sudjelovao u okupaciji BiH, gdje se istaknuo pobjedama kraj Čitluka, Stoca i Klobuka. Kao vojni zapovjednik Zadra i namjesnik u Dalmaciji (1881.–85.) ugušio je 1882. ustanak u Boki Kotorskoj. Njegovi pokušaji germanizacije nisu uspjeli zbog otpora Narodne stranke. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=29385> (7.VIII. 2017.)

³⁷ Đorđije Petrović-Njegoš.

³⁸ Zemlja, oblast (mađ.).

³⁹ Đorđije Petrović-Njegoš.

⁴⁰ Odlaganja.

⁴¹ Stratimirović.

⁴² Stratimirović.

⁴³ Đorđije Petrović-Njegoš.

⁴⁴ Stratimirović.

⁴⁵ Naziv broda.

abzusenden oder etwas später. Antworte 544/Op. Kenne nicht seine Aufträge, darum schon mit 515/Op gefragt. Kann mich also nicht auspreschen, bevor ich nicht weiss, was er muss u. was er will und glaubt. Jedenfalls scheint's mir mit Luisa nicht geraten und zu auffallend.

17. Juni 1859. 16. war Fürst Danilo wieder in Njegusch zur Beobachtung: Er wartet auf demnächstiges Aviso Hequarts⁴⁶ – um die Bocche anzugreifen.

Pero Perović vom Cattaro ausgewiesener Montenegriner exilierter rühmte sich bei Danilo, dass ihm Dojmi viel. Geld angeboten habe, damit er in Interesse Georgs⁴⁷ Montenegro revolutioniere. Auf dies antwortet ihm Senator Deriglava: „Bogami, Pero, to ti ja čisto ne vjerujem, jer ti očeš primiti i krajcar da ti je ko davao“.

Danilo hat 300 St. Dukaten auf den Kopf des Sava Garov ausgesetzt. Er erwartet Instruktionen von Belgrad und ist ungeduldig darüber, dass sie solange ausbleiben, da er sie schon am 12. erwartete (Pfingsttag).

18. Juni 1859. Schöner Morgen, kühle Bora, See stürmisch. Reite alle 3 Türken.⁴⁸ Dojmi besucht mich v. M.: sagt es wäre gut wenn Luisa⁴⁹ ihre Rückfahrt um 24 Stunden verzögere. – Ich telegraphiere also an FMLt Nagy, dass Luisa nicht abfahren bis ich avisiere. – Vir Bazar ein fester Punkt, als „Halt“ auf welchen gerechnet wurde **ist** besetzt mit **50** Mann. Beim Capitain Butor⁵⁰ soll einähnlicher sein, den zu gewinnen erst unterhandelt werden muss als Stützpunkt des Ausgangs.

⁴⁶ Francuski konzul u Skadru.

⁴⁷ Odnosi se na Đorđija Petrovića-Njegoša.

⁴⁸ Jahaći konji turske (arapske?) pasmine.

⁴⁹ Naziv broda.

⁵⁰ Vjerovatno se ovdje govori o serdaru, bivšem perjaniku u Njegoševu doba, Butoru P. Vukmanoviću. Zanimljivo je da je knjaz Danilo ove iste godine, 14. listopada, Butora Vukmanovića proizveo za serdara podgorskog s pravom nasljeđa te titule u njegovom potomstvu za svagda.

Indessen telegr.: Präs. 713 FHLt Nagy, dass Luisa heute nachts mit Rest abgeht, vorläufig nicht ausbarkieren S. u. G.⁵¹ im letzten Moment bedenklich, ob durch das Vorhaben grösseres Unglück über... hinausbeschworen würde. Wäre es also nicht besser gar nichts zu tun u. bessere Aktion abzuwarte

Antworte: 554/Op: Unter solchen Umständen also noch dort behlten, aber Luisa herschickon, weil zum Vorpostendinst höchst notwendig. Bitte nochmals mir Aufträge des S-⁵² mitzuteilen.

/.../ Am 16. war Fürst D-⁵³ wieder In Njeguschs. Er wartet auf Aviso Hequarts⁵⁴ um die Bocche anzugreifen. Einen Senator, der ihm Vorstellungen gegen das Wagnis einer Verbindung mit Frankreich und Undank macht dessen er sich gegen Oesterreich durch einen Angriff auf dasselbe schuldig macht antwortete er: „Ich habe damals Oesterreich gebeten und soll auch jetzt von Oesterreich nur Hilfe gebeten sein“; das ist warscheinlich um Ruhe zu geben.

19. Juni 1859. Luisa heute früh angekommen. Fahre sofort gegen 7 Uhr zu Fautz⁵⁵ u, kommo gegen 8,15 Uhr an. Spreche mit S-⁵⁶ G-⁵⁷ D-⁵⁸ und auch F-⁵⁹ nachdem ich von S-⁶⁰ vor allem Nagy's Brief empfangen, die seine Ausich-ten über den zukünftigen Weg, den anzuschlagen, ausepricht. Dieser ist sehr eng schlüpfig. Die Hauptperson der Direktion kein Vertrauen auf sich selbst und den Erfolg. Ultimation der Unterredung: noch den morgigen Tag und Nachrichten der Fühlmänner

51 Stratimirovica i Đorđija Petrovića.

52 Stratimirović.

53 Danilo Petrović-Njogoš.

54 Francuski konzul u Skadru.

55 Ime admirala u Kumboru (Fautz).

56 Stratimirović.

57 Odnosi se na Đorđija Petrovića-Njogoša.

58 Dojmi.

59 Ime admirala u Kumboru (Fautz).

60 Stratimirović

abwarten, danach handeln in Sinne der erhaltenen Winke N...’s⁶¹ die jedoch sehr klar sind.

/.../ General Grünne soll abgedankt haben.

20. Juni 1859. D-⁶² erzählt mir, man wolle in der Stadt wissen G-⁶³ sei in Cumbor gewesen und bei Fautz⁶⁴ gespeist.⁶⁵

21. Juni. 1859. Dojmi kommt zu mir und sagt aus der Geschichte kann nichts werden, svatko bi, ma neće nitko da zagazi. Telegr. an Fautz, dass Lucia⁶⁶ heute Nacht abfahren kann, und ich von hier zu ihm abfare. Ich selbst schreibe an FMLt Nagy in Erwiderung seines Schreibens vom 17. d. M. Schreibe Zastavnikoviću in Erwiderung seines Schreibens vom 25. Mai. Fahre auf der Istria⁶⁷ mit D⁶⁸ u. J⁶⁹ zu Fautz⁷⁰ etz, etz.

Während der Fahrt und bald nach Ankunft auf der Bellona⁷¹ heftiger Platzregen mit Donner und Blitz. Pozove se S-⁷² s Lucije (i) otiđe sa D-⁷³ na nju. Uglavi s G-⁷⁴... što i kako, jer

61 Nagy.

62 Dojmi.

63 Odnosi se na Đordija Petrovića-Njegoša.

64 Ime admirala u Kumboru (Fautz).

65 Izgleda da su se u Kotoru, a preko njega i u Crnoj Gori, brzo saznavale sve tajne vijesti i zbivanja u krugu austrijskih vojnih i civilnih vlasti u Boki Kotorskoj.

66 Naziv broda.

67 Naziv broda.

68 Dojmi.

69 General Jovanović, bivši austrijski član komisije za razgraničenje između Osmanlijskog carstva i Crne Gore. Novine su javile iz Kotora 6. svibnja 1859. o raspuštanju te komisije prije nego što je završila rad. Vidi: Die montenegrinische Grenzregulierungskommission hat sich am 2.d. aufgelöst was in Cetigne grosse Sensation hervorrief, *Agramer Zeitung*, 34., br. 111., 16. V. 1859., 454.

70 Ime admirala u Kumboru (Fautz).

71 Naziv admiralova broda.

72 Stratimirović.

73 Dojmi.

ne može da bidne. Mnogo privrženika ma nitko pelde ne da, jer su (u) kozji rog utjerani. S– i D vrate se, mnijenja sduže, da u — —. ⁷⁵ Po žici u Z⁷⁶ S-a⁷⁷ prijedlog nije za provesti, jer se ne slaže sa općenitosti i odnošenjima prestolskim.⁷⁸ Odgovor naskoro. – Igram kod Fa⁷⁹ Gierelaš, dobijem do 6 forinti...

S–⁸⁰ podje put D–⁸¹ gdje kani čekati naloge.

Nr. 10 Telegr. St.⁸² verlangt Reise –Dokument für Bogdan Kostef, geht in seinem Auftrag nach Montenegro. Heute 12 Uhr nach Zara befürwortet.

Zurücktelegraphiert: Wie und wo ist Bogdan? Das nächste Wort in der Depesche unverständlich, also nochmals. Telegramm: FMLt Nagy Nr. 750 Res. Wird G–⁸³ u. Vecchia⁸⁴ nicht petrogradskom uplivu verfallen?, pa more biti uns odgovoran biti, gdje drugdje bolje gniezdo. Po odgovoru dalje suditi. Odgovor Br. 583/Op res. Ne zna se bolje gniezdo. Rimljani bez saveza. Nadgled tu. Ako sumnja, dalje gore, pak same sebi dati. Na školjove bez obrane i iz ruke u budušte; nach vorheriger Beratung mit D–.⁸⁵

23. Juni 1859. Antwort Nr. 10 Telegramm von St.⁸⁶ auf sein unverständliches von gestern. Der Bogdan ist Manun⁸⁷ von Castelnuovo, das andere heisst schifriert und bezog sich auf Depesche von 21. Nacht.

⁷⁴ Odnosi se na Đorđija Petrovića-Njegoša.

⁷⁵ Dvije riječi nejasne.

⁷⁶ Zadar.

⁷⁷ Stratimirović.

⁷⁸ Tj. Grünneovim instrukcijama.

⁷⁹ Ime admirala u Kumboru (Fautz).

⁸⁰ Stratimirović.

⁸¹ Dubrovnika.

⁸² Stratimirović.

⁸³ Đorđije Petrović-Njegoš.

⁸⁴ Cavtat.

⁸⁵ Dojmi.

⁸⁶ Stratimirović.

⁸⁷ Vjerovatno: Mann.

Präs. Nr. 754/23. Juni, heute Nacht M⁸⁸ nach R...cia⁸⁹ zu Schaffen. Oberst Zoldi und Kreisheuptmann durch ihm unter bekannten Vorwande in Kenntnis, auch dass sie von Zara kommen. Mogu G⁹⁰ mit die Zeit benützen potajno, ali razabrano cutiti, podporite ga, javite mi nova.

Fuhr nach Cumbor und veranlasste mit Fautz u. St.⁹¹ das notwendige, um 12 Uhr fuhr Luisa⁹² ab. Ich telegrafiere Nr. 587/res/Op nach Zara das Geschehen. St⁹³ im Sinne der Depesche instruiert. Unterstützung gebeten, wird fortfließen, am besten durch Ragusa.

Telegr. Nr. 754 ad: Zara woher überflüssege Behörden bald weggebracht, umsomehr Fremdlinge. G⁹⁴ kann krankheitshalber auch woanders gebrecht werden. Ihn sve – Consul sietovati – ki dobar s –D–.⁹⁵ Trošak vodi Statthalterei.

Beilage zur Note des Gr. Grünne vom 23. Juni Nr. 4801.⁹⁶
Abschrift!

Telegramm

vom FMLt Br. Nagy an FMLt Gf. Grünne
Zara 23. Juni 1859.

GM. Rodich telegraphiert:

Nach einstimmigen Beschluss einstweilen in Montenegro nichts unternehmen. Für Georg⁹⁷ viel Sympathien, niemand will jedoch anfangen, weil Danilos⁹⁸ Terrorismus Alles einschüchtert. Hierauf habe den Exilierten Ragusa Vecchia⁹⁹ zum künftigen

⁸⁸ Montenegriner.

⁸⁹ Cavtat.

⁹⁰ Đorđije Petrović-Njegoš.

⁹¹ Stratimirović.

⁹² Ime broda.

⁹³ Stratimirović.

⁹⁴ Đorđije Petrović-Njegoš.

⁹⁵ Vjerojatno: Danilo.

⁹⁶ Notu grofa Grünnea – na kraju priloga.

⁹⁷ Đorđije Petrović-Njegoš.

⁹⁸ Danilo Petrović-Njegoš.

⁹⁹ Cavtat.

Aufenthalt angewiesen; damit sie in naher Verbindung mit ihrem Anhang in M¹⁰⁰ bleiben können. Vorwand dazu, sie angesichts des Kriegszustandes weder nach Zara noch in eine andere Festung des Landes behalten zu können.

Werde dies auch alsbald propagieren um die öffentliche Meinung festhalten zu können. St¹⁰¹ meint Einfall mit 500...¹⁰² Erfolg versprechen würde. Wäre direkter Angriff – und nicht angezeigt.

Mir scheint ein langsames Vorgehen auf dem Wege der sukzessiven Parteivermehrung Georges¹⁰³ durch Geldeinfluss viel sicherer, nebenbei leistet die Zeit das ihrige und **was** nicht heute, kann in vier bis sechs Wochen leicht möglich sein. In diesem Sinne werde ich auch wirken lassen.

Ist Graf Rechberg¹⁰⁴ von diesem Unternehmen in Kenntnis? Ich stelle diese Frage, weil er leicht Reklamationen zu begleichen haben dürfte.

25. Juni 1859. Präs. 765. Zara FMLt Nagy. Strate:¹⁰⁵ bittet nach Zara kommen zu dürfen. Ist ihm dies *zu* gestatten, oder kann er unten von Nutzen sein.

26. Juni 1859. Antwort 590/Op auf Telegramm Zara 765 gestattet, dass St:⁷ Instruktionen /... .../,¹⁰⁶ daher dem Ermessen anheimgegeben.

28. Juni 1859. Dojmi erzählt und zeigt des Fürsten D¹⁰⁷ Zuschrift, worin er anfragt, warum denn die Flüchtlinge Zara verlassen und so unmittelbar an die Gränze sich wieder etabliert haben, nachdem Montenegro keinen Anlass gegeben habe, er kann dies nicht anders als eine feindliche Absicht ansehen, nachdem Einwirkung höherer Mächte die Entfernung der Flüchtlinge verfügt wurde. Er

¹⁰⁰ Montenegro.

¹⁰¹ Stratimirović.

¹⁰² Nečitljivo (jedna ili dvije riječi).

¹⁰³ Đorđija Petrovića-Njegoša.

¹⁰⁴ Austrijski ministar vanjskih poslova makrograf von Rechberg.

¹⁰⁵ Stratimirović.

¹⁰⁶ Dvije riječi nečitljive.

¹⁰⁷ Danilo Petrović-Njegoš.

bittet um beruhigenden Aufschluss.

Dojmi antwortet: Aus Gesundheits- und Familien-rücksichten bloss auf einige Tage. Dass übrigens gar keine beunruhigenden Absichten zu Grunde liegen.¹⁰⁸

Militär General-Kanzlei
Seiner Majestät des Kaiser
Nr. 4801/CK Abt- 1.
Präsentiert l. Juli 1859.

Der Guvernerstellvertreter in Dalmatien FMLt Br. Nagy hat heute das abschriftlich enthaltene Telegramm die Angelegenheiten Montenegros betreffend hierher gerichtet.

Ich behere mich. Euer Exzellenz zu eröffnen, dass Seine Majestät den Antrag des benannten Herrn FMLt zu genehmigen geruhen und demgemäss auch nach Zara bereits telegrafisch geantwortet wurde.

Valleggio, am 23. Juni 859.

Grünne eh.

An Seine Exzellenz
den Herrn k.k.wirkl. geheime Rathes
Minister des Ausseren
M. Graf von Rechberg.¹⁰⁹
/Fascikel: P A Interna K

¹⁰⁸ Tu prepisku na crnogorskom jeziku, prema dokumentima u Cetinjskom arhivu, objavio je Dušan Vuksan u *Zapisima*, 10., 1937., XIII/3., 131.-132. Tu se doslovno navodi Dojmijevo pismo, u kojem on odgovara knjazu Danilu: „Odgovarajući sa svom pospjehom na upitanje, činim je u dužnost naznačiti Vašu Svjetlost, da ne dopuštajući zgođenja okolostina unapredno prebivanje pobjegunaca u zadarske tvrde, imalo se činiti ili preći u okružju dubrovačkom, i u toj prigodi bi dopušteno samoj šestini da privide svoje familije, koje se nalaze ovdj u Kotor. Da praviteljstvo Nj. V. Imperatora Austrijskog ne bi imalo vazda u obzir sačuvanje ureda i mirnoće na granicu, drugačije čaše biti određeno, ne ishodeći odjeljenje pobjegunaca crnogorski, nego od samo njegove volje”.

¹⁰⁹ Prilog ovoj noti vidjeti u *Dnevnik* u pod datumom 23. lipnja.